

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת בא****"בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֲדָשׁ בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצַּת"**

"בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֲדָשׁ בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצַּת וגו'" ע"כ ומיושב לפי זה גם כן מה שנתקשה בפירוש רש"י, והלא כבר נאמר לעיל "שבעת ימים", משום דעיקר כוונת הפסוק למעט את הלילה שאחר האחד ועשרים [וכמו לאחר מתן תורה].

-א-

ברכות (ח ב) תנא ליה חייא בר רב מדפתי: כתיב "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב" (אמור כג לב), וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי, ע"כ. **בתוספות** (שם) בד"ה כאילו מתענה תשיעי ועשירי, ה"פ אם נצטוו להתענות יום ט'. והקשה רבינו שמואל ב"ר אהרן מינב"ל מאי קשיא ליה והא כתיב "בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות" (בא יב יח) ואותו ערב ר"ל ערב של ט"ו, הכא נמי נימא מאי ערב של עשירי. ויש לומר דשאני התם דכתיב תאכלו לבסוף, דמשמע הכי בראשון ב"ד בלילה תאכלו מצות. אבל הכא כתיב ועניתם קודם בערב דמשמע ועניתם מיד ביום התשיעי, עכ"ל.

ובספר אמרי אמת ליקוטים (שם) בתוס' ד"ה כאילו התענה תשיעי ועשירי וכו', וי"ל דאין זה דמיון כלל דמצה שהחויב לאכול הוא רק בערב לא ביום שייך שפיר לשון בערב, אבל ביום הכיפורים שצריך להתענות הן בלילה והן ביום, מקשה הגמרא שפיר דהוה ליה למימר בעשירי, עכ"ל.

-ב-

גם יש ליישב קושיית התוס', והוא בהקדם מה שכתב בספר פנים יפות (בא יא ב) בד"ה במדרש קהלת (יא ב) "יתן חלק לשבעה" זה דורו של משה שמל לשבעה, "וגם לשמנה" דורו של יהושע שמל לשמונה. וצריך להבין הטעם למה מל משה לשבעה. ויש לפרש לפי מ"ש בפי נח בפסוק "יום ולילה לא ישבותו" (נח ח כב) לתרץ קושיית המפרשים אידך שמר אברהם אבינו את השבת הא מצווה על "יום ולילה לא ישבותו", משום דקודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום כדכתיב "יום ולילה לא ישבותו" ועשה מלאכה בערב שבת ובמוצאי שבת וכו',¹ עכ"ל.

ולהמתבאר דקודם מתן תורה היה הלילה הולך אחר היום שלפניו, מתיישב שפיר מה שכתוב "בארבע עשר יום לחדש בערב" משום דאז היה הערב שייך ל"ד, דהיה קודם מתן תורה שהלילה נמשך אחר היום שלפניו.

משא"כ לאחר מתן תורה שהלילה הולך אחר היום שלאחריו, פריך שפיר וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, משום דהלילה הולך אחר היום שלאחריו והוא עשירי.

-ג-

"בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֲדָשׁ בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֲדָשׁ בְּעֶרְבֵי" ע"כ (בא יב יח).

בפי' רש"י (שם) בד"ה עד יום האחד ועשרים, למה נאמר, והלא כבר נאמר "שבעת ימים" (לעיל טו), לפי שנאמר ימים לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים וגו', עכ"ל.

ובמלבי"ם (שם ס"י סו) וכבר בארתי למעלה (ס"י נד וס"י נה) מדוע כפל וכתב "שבעת ימים תאכל מצות" וחזר ואמר בראשון וכו' עד יום האחד ועשרים, עיי"ש הטעם. ועדיין מיותר מלת בערב האחרון, שאם יאמר עד יום האחד ועשרים כבר ידענו שעד ועד בכלל, ממ"ש "מצות תאכלו שבעת ימים", וז"ש בערב מה ת"ל, וכו' עכ"ל.

ולהמתבאר בפנים יפות דבמצרים שהיה קודם מתן תורה היה הלילה נמשך אחר היום שלפניו, אי"כ לילה שאחר יום האחד ועשרים עדיין שייך ל"שבעת ימים מצות תאכלו" (שם טו). ולכן הוצרך לכתוב "עד יום האחד ועשרים לחדש בערב", והיינו שאף שאז הלילה הלך אחר היום שלפניו, מ"מ "תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב", פ"י רק עד הערב.

ד-ד "כִּימִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" ע"כ (מיכה ז טו).

בזוהר (השמטות בראשית רסא ב) הדא הוא דכתיב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז טו), כיום צאתך הוה ליה למימר, מאי כימי, דכלהו יומין עלאין אזדמנו התם ואזדמנו הכא, ע"כ. וכן הוא בזוהר שלח (קעו א) על דרך זה.²

בספר בית אלוקים למבי"ט (שער היסודות פרק לו) בד"ה וראוי לתת טעם וכו', וימי פסח היו שבעה, כי לא היתה יציאתם שלמה עד יום השביעי שהוא יום קריעת ים סוף שראו ישראל את אויביהם מצרים מת על שפת הים, וכמו שאמר הנביא "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז טו), כי לא היה יום אחד יציאת מצרים כ"א שבעה ימים עד שראו הנפלאות על הים, וכן יראם לעתיד, עכ"ל.

ומיושב שפיר מש"כ כימי בלשון רבים, משום דקאי על כל משך יציאת מצרים שהוא עד לאחר קריעת ים סוף.

-ה-

בשפת אמת (ויקרא פסח תרמב) בד"ה "כל ימי חיידך" (ראה טו ג) להביא לימות המשיח (ברכות יב ב). דכתיב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז טו). וקשה הא ביום א' ושעה אחת יצאו. אכן ימי הם הארות. והנה בכל דור ודור מתפשט יותר הארות מיציאת מצרים וכשהיו נשלמים כל ההארות יהי מזה גאולה העתידה, כדאיתא שיציאת מצרים היה הכנה לכל הגאולות. וכפי מה שעוסקין ביציאת מצרים וזוכרין אותו בכל הימים כך יתרבו הנפלאות לעתיד, דיש להאמין שיש יציאת מצרים בכל עת וכפי הסיפור והעסק ביציאת מצרים כך מתקיים בפועל ממש. כמ"ש (פסחים קטז ב) בכל דור ודור חייב אדם לראות כו'. ומסיק אותנו גאל עמהם כמ"ש במ"א כבר מזה. וכשהיו נכללים כל הימים ביום צאתך מארץ מצרים מזה יבואו ימות המשיח. וז"ש "למען תזכור כו' כל ימי חיידך" (ראה טו ג) להביא לימות המשיח והבן, עכ"ל.

-ו-

גם יש לבאר הטעם שכתוב "כימי" בלשון רבים, והוא בהקדם מה שאמרו בברכות (ט א) אמר רבי אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב וכו'. תניא נמי הכי "הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה" (ראה טו א), וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה" (מסעי לג א), אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב, ע"כ.³

ובפי' רש"י (ראה טו א) בד"ה ממצרים לילה והלא ביום יצאו, שנאמר "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל" וגו' (מסעי לג א), אלא לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר "ויקרא למשה ולאהרן לילה" וגו' (בא יב לא) עכ"ל.

ובאור החיים (בא יג ח) בד"ה והגדת לבנך וכו', ואמר "ביום ההוא" הודיע במתק לשון צדיק, כי הלילה ההוא יום יקרא לא לילה, והוא אומרו "ולילה כיום יאיר" (תהלים קל"ט יב) וכו' עכ"ל. ומבואר דלילה שלאחר י"ד יום יקרא.

ולהמתבאר מתיישב מה שנאמר "כימי צאתך מארץ מצרים" לשון רבים, אף שביום אחד ובשעה אחת יצאו, והוא לפי שבלילה נתנו להם רשות לצאת והוה התחלת גאולתם [וכמו שאמרו בבבלייתא בברכות שם], והוא עדיין י"ד משום דאז היה הלילה הולך אחר היום שלפניו [וכמו שנתבאר בפנים יפות], והוא נקרא יום [וכמו שנתבאר באור החיים]. ויציאתם היתה ביום היינו ט"ו. הרי יש כאן ב' ימים ביציאתם י"ד וט"ו, ושפיר כתיב 'כימי צאתך' לשון רבים.

² ומש"כ בזה בליקוטי מהרי"ל (פרשת בא בד"ה החודש הזה, השני), ובספר בת עין (פרשת שמות בד"ה אמנם היצח"ר).

³ וכבר אמרו (שם ד ב) דאמר רבי יוחנן איזהו בן העולם הבא, זה הסומך גאולה לתפלה של ערביית וכו'. סבר גאולה מאורתא נמי הוי.

¹ שם: ולפי"ז יש לומר אף שנצטוו בן שמונה ימים ימול (עי' לך לך יז יב) מ"מ כיון שסברו שהלילה נמשך אחר יום שלפניו, נמצא כל אותן שנולדו בלילה נימולו ביום השביעי, שכן המצוה היתה ביום ולא בלילה מפני שסברו שכבר הוא יום שמניי, ובאמת אחר מתן תורה יום שביעי הוא, עכ"ל.